Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 12. 1999, sp. zn. 21 Cdo 1671/99, ECLI:CZ:NS:1999:21.CDO.1671.1999.1

Číslo: 67/2000

Právní věta:

K řízení o žalobě na určení, že nemovitosti nejsou zatíženy zástavním právem, které bylo zřízeno k zajištění závazků ze smlouvy o úvěru, jsou věcně příslušné bez zřetele na to, zda účastníci jsou podnikatelé, krajské soudy s působností ve věcech obchodních.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.12.1999

Spisová značka: 21 Cdo 1671/99

Číslo rozhodnutí: 67

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Příslušnost soudu věcná, Žaloba určovací, Zástavní právo

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobci se (žalobou změněnou se souhlasem soudu) domáhali, aby bylo určeno, že nemovitosti „zapsané v katastru nemovitostí vedeném u Katastrálního úřadu v J. H. jako stavební parcela č. 40 zast. plocha o výměře 327 m2 s objektem bydlení čp. 352 a jako pozemková parcela č. 41 zahrada o výměře 226 m2 v k. ú. S. L. nejsou zatíženy zástavním právem dle smlouvy o zřízení zástavního práva, uzavřené mezi žalovanými 1) a 2) dne 3. 1. 1996, která byla vložena do katastru nemovitostí, vedeného u KÚ J. H. rozhodnutím č.j. 125V2-14/96 ze dne 10. 1. 1996 s právními účinky vkladu ku dni 5. 1. 1996“. Žalobu zdůvodnili zejména tím, že rozsudkem Okresního soudu v Jindřichově Hradci „č.j. 4 C 29/97“ a rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích „č.j. 8 Co 2544/97“ byla „potvrzena platnost“ jejich odstoupení od kupní smlouvy se žalovaným 2) a že jsou proto vlastníky uvedených nemovitostí. Žalovaný 2) uzavřel dne 3. 1. 1996 se žalovanou 1) smlouvu o zřízení zástavního práva, na základě které bylo vloženo k uvedeným nemovitostem zástavní právo. Žalobci mají za to, že zástavní právo, zřízené podle této zástavní smlouvy, na nemovitostech ve skutečnosti již nevázne.

O k r e s n í s o u d v Jindřichově Hradci rozsudkem ze dne 30. 3. 1999 žalobě vyhověl a žalovaným uložil, aby zaplatili žalobcům společně a nerozdílně na náhradě nákladů řízení 4225 Kč. Soud prvního stupně zjistil, že žalovaný 2) uzavřel dne 3. 1. 1996 se žalovanou 1) zástavní smlouvu, na

základě které k zajištění pohledávky žalované 1) ze smlouvy o úvěru, uzavřené mezi žalovanými dne 7. 4. 1993, vzniklo k předmětným nemovitostem zástavní právo. Nemovitosti žalovaný 2) koupil v roce 1995 od žalobců; protože jim nezaplatil řádně a včas kupní cenu, žalobci od smlouvy v souladu se zákonem odstoupili. Na základě těchto zjištění soud prvního stupně dovodil, že odstoupením od kupní smlouvy se vlastnické právo žalobců „obnovilo" a že se jedná – protože kupní smlouva byla zrušena od počátku – o situaci, že „převodce nikdy svého vlastnického práva nepozbyl a že nabyvatel podle odstoupením zrušené smlouvy ve skutečnosti nikdy vlastnictví nenabyl". Protože žalovaný 2) dal do zástavy cizí věc bez souhlasu vlastníka (tj. žalobců), protože ustanovení § 151d odst. 1 obč. zák. nelze užít (toto ustanovení se týká jen movitých věcí) a protože nešlo o smluvní převzetí věci, zástavní právo v důsledku účinného odstoupení od kupní smlouvy zaniklo.

K odvolání žalované 1) K r a j s k ý s o u d v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 25. 5. 1999 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl; současně rozhodl, že žalobci jsou povinni zaplatit žalované 1) na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů 1000 Kč a že žalovaný 2) nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů. Na základě skutkových zjištění soudu prvního stupně dovodil, že odstoupení od smlouvy, na základě které zástavce nabyl vlastnické právo k věci, již dal do zástavy, nemá vliv na další trvání zástavního práva. Je totiž rozdíl mezi neplatnou smlouvou a smlouvou, která byla od počátku zrušena. Zrušením smlouvy sice zanikají účinky převodu nemovitosti na kupujícího a obnovuje se původní stav, zrušení smlouvy však nezpůsobuje zánik „souvisejících" právních vztahů, které platně vznikly. Zástavní právo je právem věcným a odstoupením od smlouvy a z něj vyplývajícím obnovením původních vlastnických vztahů nemůže nezaniknout.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podali žalobci dovolání. Namítají, že po účinném odstoupení od kupní smlouvy je třeba na žalovaného 2) hledět, jako by vlastníkem koupených nemovitostí nikdy nebyl. Žalovaný 2) proto dal zástavní smlouvou ze dne 3. 1. 1996 do zástavy cizí věc. Protože nedošlo k odevzdání zástavy zástavnímu věřiteli a u žalobců nešlo ani o smluvní převzetí věci, nemohou být nemovitosti zatíženy zástavním právem. Závěr odvolacího soudu, že zástavní právo „vázne na věci a nikoliv kontrahentech", nemůže obstát také proto, že vlastnické právo může být omezeno pouze ze zákona, úředním výrokem nebo právním úkonem samotného vlastníka. Žalobci navrhli, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a aby mu věc vrátil k dalšímu řízení.

N e j v y š š í s o u d jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je dovolání přípustné podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o.s.ř., přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. bez jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o.s.ř.) a dospěl k závěru, že projednávaná věc nepatří do věcné příslušnosti okresních soudů. Proto zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc postoupil k dalšímu řízení Krajskému soudu v Českých Budějovicích.

Z odůvodnění:

Podle ustanovení § 9 odst. 3 písm. b) bodu nn) a pp) o.s.ř. rozhodují krajské soudy jako soudy prvního stupně ve věcech obchodních, bez zřetele na to, zda účastníci závazkového vztahu jsou podnikatelé, spory ze smlouvy o úvěru a spory z právních vztahů vzniklých při zajištění závazků uvedených pod aa) až nn).

Podle ustanovení § 104a odst. 1 o.s.ř. věcnou příslušnost zkoumá soud kdykoli za řízení. Vysloví-li soud, že není příslušný, současně rozhodne, kterému věcně příslušnému soudu bude věc postoupena; právní účinky spojené s podáním návrhu na zahájení řízení zůstávají přitom zachovány.

V posuzovaném případě bylo soudy zjištěno, že žalovaný 2) uzavřel dne 3. 1. 1996 se žalovanou 1)

zástavní smlouvu, na základě které k zajištění pohledávky žalované 1) ze smlouvy o úvěru, uzavřené mezi žalovanými dne 7. 4. 1993, bylo zřízeno k předmětným nemovitostem zástavní právo. Žalobci, kteří se po odstoupení od kupní smlouvy, podle níž žalovaný 2) od nich koupil zastavené nemovitosti, považují za vlastníky nemovitostí, se v tomto sporu domáhají určení, že nemovitosti nejsou uvedeným zástavním právem zatíženy.

Zástavní smlouvy a na jejich základě vzniklá zástavní práva jsou jedním z právních prostředků zajištění závazků (srov. § 552 a § 151a odst. 1 obč. zák.). V případě, že zástavní právo slouží k zajištění závazků, uvedených v ustanovení § 9 odst. 3 písm. b) pod body aa) až nn) o.s.ř., tedy mimo jiné závazků ze smlouvy o úvěru, projednávají a rozhodují spory z právních vztahů vzniklých ze zástavních smluv a ze zástavních práv, zřízených na jejich základě, v prvním stupni – jak vyplývá z ustanovení § 9 odst. 3 písm. b) bodu pp) o.s.ř. – krajské soudy s působností ve věcech obchodních, a to bez zřetele k tomu, zda účastníci závazkového vztahu jsou či nejsou podnikatelé. Na určení věcné příslušnosti soudů nemá vliv ani to, zda účastníky řízení jsou účastníci rozhodného závazkového vztahu; z hlediska ustanovení § 9 odst. 3 písm. b) bodu pp) o.s.ř. totiž není významné, kdo je účastníkem řízení, ale pouze okolnost, zda jde či nejde o spor z právních vztahů vzniklých při zajištění závazků uvedených v ustanovení § 9 odst. 3 písm. b) pod body aa) až nn) o.s.ř.

Protože v posuzovaném případě se žalobci domáhají určení, že jejich nemovitosti nejsou zatíženy zástavním právem, které bylo zřízeno k zajištění pohledávky žalované 1) ze smlouvy o úvěru, šlo v řízení před soudy o spor z právního vztahu, který vznikl při zajištění závazku uvedeného v ustanovení § 9 odst. 3 písm. b) bodu nn) o.s.ř. I když žalobci nebyli dlužníky ze smlouvy o úvěru, měla být věc projednána a rozhodnuta v prvním stupni krajským soudem s působností ve věcech obchodních. Soud prvního stupně však v rozporu s ustanovením § 104a odst. 1 o.s.ř. nevyslovil k projednání a rozhodnutí sporu nedostatek své věcné příslušnosti a spor nepostoupil věcně příslušnému krajskému soudu; odvolací soud pak způsobem vyplývajícím z ustanovení § 221 odst. 1 písm. b) a § 221 odst.2 o.s.ř. nezjednal nápravu.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný; Nejvyšší soud jej proto zrušil (§ 243b odst. 1, část věty za středníkem, o.s.ř.). Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc postoupil k dalšímu řízení Krajskému soudu v Českých Budějovicích, který je jako soud prvního stupně s působností ve věcech obchodních věcně příslušný tento spor v řízení v prvním stupni projednat a rozhodnout (§ 243b odst. 2, věta druhá, o.s.ř.).